

SKOLPORTENS NUMRERADE ARTIKELSERIE
FÖR UNDERVISNING, LÄRANDE OCH LEDARSKAP

ATT GÅ FRÅN ETT GÖRANDE TILL ETT LÄRANDE

FÖRFATTARE:
Therése Ludvigsson

SKOLPORTEN

LEDA & LÄRA

7/2024

SAMMANFATTNING

STUDIEN HAR SOM syfte att belysa hur rektors ledarhandlingar kan stärka förskolans systematiska kvalitetsarbete genom aktionsforskning som metod. Resultat och analys pekar på att fokus har gått från ett görande till ett lärande genom ett riktat fokus samt kollegialt diskutera innehållet i den systematiska uppföljningen av verksamheten. Aktionerna i studien har bidragit till att undervisningen har varit i fokus på forumen. Pedagogerna har fått analysera, reflektera och sätta ord på undervisningen som pågår i barngruppen vilket har bidragit till att pedagogernas lärande har synliggjorts.

Therése Ludvigsson arbetar som rektor för två förskolor i Marks kommun.
E-post: therese.ludvigsson@mark.se

Denna artikel har den 29 april 2024 accepterats för publicering i Skolportens nummerade artikelserie för utvecklingsarbete i skolan. Artikeln har granskats av en forskare som ingår i Skolportens granskargrupp.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens artikelserie Leda & Lära:
www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuella Författaranvisningar & Skrivregler:
www.skolporten.se/forskning/skolutveckling/skolportens-utvecklingsartiklar/

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

INNEHÅLL

INLEDNING	7
SYFTE, FRÅGESTÄLLNING, METOD OCH GENOMFÖRANDE	9
Syfte och frågeställning.....	9
Metod och genomförande.....	9
Etiska ställningstaganden.....	10
RESULTAT	11
Aktion 1	11
Reflektion 1	12
Aktion 2	13
Reflektion 2	14
Aktion 3	14
Reflektion 3	15
DISKUSSION	17
REFERENSLISTA	19

INLEDNING

JAG SOM SKRIVER denna artikel är rektor för två kommunala förskolor i Marks kommun. Vi har medverkat i Ifous FoU-program *Fokus undervisning* som genomfördes mellan åren 2021–2024. Det är inom ramen för den medverkan som denna artikel skrivs. I mitt arbete, först som förskollärare och sedan som rektor, har jag intresserat mig för uppföljning och utvärdering av förskolans undervisning samt hur man bedömer kvalitet i undervisningen som grund för utveckling. Personalens förmåga att bedöma undervisningskvalitet är en förutsättning för det systematiska kvalitetsarbetet i förskolan. Under min medverkan i FoU-programmet har mitt intresse växt allt starkare för rektors pedagogiska ledarskap kopplat till det systematiska kvalitetsarbetet. I denna artikel kommer jag beskriva en utveckling av det pedagogiska ledarskapet där jag följt en av mina två förskolor som en del av det arbete som gjorts under vår medverkan i *Fokus undervisning*.

På förskolan använder pedagogerna en utvecklingsplan som underlag för att följa det systematiska kvalitetsarbetet. Utvecklingsplanen är gemensam för kommunens alla förskolor och har använts under ca 10 års tid. Utvecklingsplanen utgår från Skolverkets modell för systematiskt kvalitetsarbete med begreppen: var är vi, vart ska vi, hur gör vi och hur blev det som stöd (Skolverket 2015). Till utvecklingsplanen finns en grundstruktur med agenda för vad den gemensamma reflektionsstunden ska innehålla. De strukturella förutsättningar arbetslagen har för att utföra det systematiska kvalitetsarbetet är 1,5 timmes gemensam reflektionstid i veckan samt 1,5 timme på kvällstid var sjätte vecka. Utöver detta har förskollärare och barnskötare varje vecka en enskild reflektionstid baserad på yrkesgrupp och tjänstgöringsgrad. Varje vecka träffar jag förskollärarna 1 timma under en gemensam reflektionstid fortsatt kallad förskollärarforum.

På vår förskola identifierades ett behov av att fördjupa det systematiska kvalitetsarbetet då fokus sällan låg på undervisningsutveckling eller barnens processer utan snarare på utvärdering av aktiviteterna i barngruppen. I vårt kvalitetsarbete saknades analysen

av undervisningen. Den skriftliga dokumentationen i förskolans utvecklingsplaner skrevs i regel som ett görande och flera avdelningar hade svårt att komma i gång med sitt skrivande i början av terminen. Som rektor var det svårt att följa en röd tråd i pedagogernas dokumentation och se en fördjupning i barnens lärande och de processer som pågick över tid. Som ett led i att utveckla det systematiska arbetet bildades det övergripande målet *”Undervisningen ska utgå från barnens intressen och lärprocesserna ska synliggöras i gruppens utvecklingsplan”* till förskolans pedagoger. Jag som rektor uppfattade ett behov av att stötta pedagogerna att stärka sin analysförmåga samt låta dem få sätta ord på undervisningen som pågår i barngruppen. Tidigare har varje läsår har startat med en uppstartsdag där vi gemensamt gått igenom förskolans systematiska kvalitetsarbete och utvecklingsplanen. Med denna artikel vill jag beskriva ett sätt att förstå hur rektors ledarhandlingar kan påverka undervisningsutvecklingen i förskolan.

I förskolans läroplan Lpfö (2018) har det systematiska kvalitetsarbetet fått en mer central roll på senare år och det framgår att syftet med utvärderingen är att få kunskap om förskolans kvalitet och att det bland annat är verksamhetens innehåll som ska utvärderas i förhållande till vilka förutsättningar barnen får för utveckling och lärande. På förskolan vilar ansvaret för utveckling främst på rektor och förskollärare men även andra som ingår i arbetslaget att systematiskt och kontinuerligt dokumentera och följa upp undervisningen. Nylund (2010) lyfter att avdelningens pedagoger är utgångspunkten för att beskriva och utveckla arbetet då de är närmast verksamheten. För att fånga undervisningens kvalitet behöver fokus ligga på hur lärprocesser och undervisning integreras med varandra (Sheridan och Williams 2018). Lenz Taguchi (2005) menar att *”utan diskussion och reflektion kring dokumentationen och arbetet sker ingen utveckling och förändring, varken av det egna eller barnens arbete”* s. 69.

Undervisning är inte ett nytt begrepp i förskolans kontext men det är fortfarande ett begrepp som är både känsligt och laddat. Undervisning är ännu inte

ett självklart begrepp i förskolan utan är starkt förknippat med skolans värld. Skolinspektionen (2018) beskriver att undervisning ännu inte har implementerats som ett begrepp i förskolans kontext. Skolinspektionen (2016) menar att skollagens definition av undervisning i förskolan är målstyrda processer som syftar till utveckling och lärande under ledning av förskollärare samt att det är när undervisningen medvetet riktas mot strävansmålen som vi kan prata om undervisning. Skolinspektionen (2018) visar på att förskolans utbildning inte är tillräckligt målstyrd mot läroplansuppdraget samt att rektor inte aktivt leder det systematiska kvalitetsarbetet. Skolinspektionen (2016) menar att det är en förutsättning för rektor att ha en inblick i verksamheten och att analysera målen. Skolinspektionen (2018) visar på vikten av att förskolan har en intresserad rektor som utmanar, inspirerar och leder det systematiska kvalitetsarbetet. Liljenberg (2021) visar på vikten för rektorer att prioritera det pedagogiska och elevnära ledarskapet för att säkra kvalitén på undervisningen.

Skolinspektionen (2018) menar att i dokumenterade uppföljningar i förskolan ligger fokus främst på arbetsprocesser och aktiviteter. I uppföljningen fastnar reflektionen i görandet och arbetslagen gör inte djupare analyser av arbetet. Även Wallin (2021) menar att det systematiska kvalitetsarbetet inte fullföljs utan det stannar upp vid analysen och kommer inte vidare till måluppfyllelse och vad som behöver utvecklas vidare. Min upplevelse är att uppföljningen tenderar att bli

en beskrivning av ett görande i stället för barnens lärande i relation till målen. Hirsh och Olin (2022) visar på att när lärare inte delar sin kunskap finns det en risk att den automatiseras hos den enskilde läraren i detta fall arbetslaget och blir en så kallad "tyst" kunskap. Författaren påpekar att det är i mötet med andra som undervisning kan utvecklas kollegialt och pedagogerna får lära av och med varandra. Hirsh och Olin (2022) visar på att genom att granska varandras dokumentationsmaterial får pedagogerna tillgång till fler perspektiv på hur undervisningen kan gestaltas och den egna repertoaren kan breddas. Katz och Ain Dack (2017) menar att i samtalen är lärarna oftast bekräftande och verkar inte veta hur de ska ställa frågor eller ge varandra feedback. Detta kan liknas vid Nylund (2010) tankar om svårigheter hos pedagogerna att lyfta tankar till diskussion och utmana med frågor om varför vi gör på ett visst sätt.

Sammanfattningsvis verkar det finnas utmaningar för att etablera ett systematiskt kvalitetsarbete i förskolan. Dels genom en övning att analysera och bedöma undervisningskvalitet, dels hur pedagogiskt ledarskap kan stötta undervisningsutveckling i förskolan.

SYFTE, FRÅGESTÄLLNING, METOD OCH GENOMFÖRANDE

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

SYFTET MED FÖLJANDE studie är att belysa konsekvenser av rektors styrning och ledning för undervisningsutveckling på förskolan.

Följande frågeställning har därför formulerats:

- ★ Vilka ledarhandlingar verkar stötta pedagogers utvecklingsprocesser med fokus på undervisningsutveckling?

METOD OCH GENOMFÖRANDE

FÖR ATT BESVARA studiens frågeställningar har inspiration tagits av aktionsforskning som metod. I studien har fokus legat på de tillfällen då förskollärarna arbetat med det systematiska kvalitetsarbetet. Jag har följt förskolans förskollärare under vårt förskolläraryorum samt läst och gett digital feedback i gruppernas utvecklingsplaner. Dessa forum har skett inom ramen för enhetens kollegiala lärande och vi har träffats och haft undervisning som fokus ungefär varannan vecka. I aktionsforskningen utgår utvecklingsarbetet från frågor i och om den egna praktiken (Nylund, 2010). Hirsh och Olin (2022) menar att *“en aktionsforskningsstudie riktar alltid fokus mot de egna handlingarna”* (s. 360). I denna studie har jag som rektor riktat fokus mot mina handlingar och hur de har påverkat pedagogernas lärande inom den egna praktiken. Forumen

har planerats och observerats. Observationerna och anteckningarna från forumen har varit en del av mitt analysmaterial. Analysen har gett mig en riktning om hur nästa aktion ska planeras. Det som nedan nämns som aktioner är planerade forum där jag lett pedagogernas lärande.

Drivande i arbetet med artikeln har varit förskolans prioriterade mål: *“Undervisningen ska utgå från barnens intressen och läroprocesserna ska synliggöras i gruppens utvecklingsplan”* samt hur jag som pedagogisk ledare kan stärka det systematiska kvalitetsarbetet på förskolan. Datainsamlingen består av observationer och dokumentation vid möten, gruppernas utvecklingsplaner samt anteckningar från forum och workshops med pedagogerna. Min roll i forumen har varit som samtalsledare. Under mitt arbete har jag fört en

loggbok för att dokumentera mina egna handlingar, reflektioner, observationer och tankar som blivit en viktig del i mitt analysarbete.

Pedagogerna har fått agera som varandras kritiska vänner i forumen. Katz och Ain Dack (2017) beskriver begreppet ”kritiska vänner” som att de erbjuder ett utifrån perspektiv genom reflektion och frågor för att utmana den egna förståelsen. I gruppen som arbetar närmast mig i arbetet i FoU-programmet har vi diskuterat begreppet ”kritiska vänner”. Flera av pedagogerna ansåg att begreppet bar på en negativ klang. Det var först när vi bröt ner begreppet och separerade dem från varandra som vi kunde nå en gemensam förståelse, vad betyder kritisk och vad betyder vän? Vi diskuterade även på vilket sätt som vi skulle kunna vara varandras ”kritiska vänner” i forumet. Vi möttes i dialogen om begreppet ”kritiska vän” och det blev viktigt att vi skapade en gemensam förståelse för be-

greppet och vad det innebar för oss som grupp. Det var ett begrepp som till en början bar på laddning och hade en negativ klang. Efter diskussionen innefattade begreppet i stället att nyfiket ifrågasätta varandras verksamheter. För att kunna ge återkoppling eller kritiskt ifrågasätta var det relationella viktigt för pedagogerna, att känna en tillit till varandra så att de kunde våga att gå på djupet i dialogen med varandra. Samtalen i forumen blev omgående professionella och prestigelösa och pedagogerna kunde utmana varandra med sina frågeställningar. Jag upplevde tidigt att pedagogerna gick in i dialogen med en ödmjukhet och en vilja av att utvecklas tillsammans inte för att ifrågasätta eller kritisera. De gav varandra konstruktiv kritik och ifrågasatte varandras arbete med nyfikenhet för att utvecklas och ta stöd och inspiration från varandras arbete.

ETISKA STÄLLNINGSTAGANDEN

UNDER ARBETET MED aktionerna har jag varit tydlig med att jag ska följa arbetet i forumen i samband med artikeln som skrivits. Samtliga pedagoger har givit sitt medgivande att delta i studien. De har även blivit in-

formerade om studiens syfte. De citat som är hämtade från pedagogerna är avidentifierade och inget av svaren kan kopplas till den enskilde pedagogen. Alla pedagogers namn har ersatts med pedagog.

RESULTAT

RESULTATET FRÅN STUDIEN beskrivs i tre aktioner med underrubrikerna handling och utfall. Varje aktion avslutas sedan med min reflektion av aktionens handling och utfall. I resultatet presenteras citat, exempel,

observationer och reflektioner från genomförda aktioner. Resultatdelen avslutas med en sammanfattning av resultaten kopplat till min frågeställning.

AKTION 1

HANDLING

I den första aktionen träffades förskollärarna under en forumträff och utgick från en variant av samtalsmodellen lärande samtal. I samtalet agerade jag samtalsledare, min roll var att leda samtalet, se till att vi höll fokus, att alla kommit till tals och hjälpte till att utmana med frågor. Samtalsmodellen utgår från en tydlig rubrik där pedagogerna börjar med att beskriva sina egna lärdomar eller slutsatser kring rubriken för dagens forum: *På vilket sätt synliggörs undervisningen i utvecklingsplanen.* Samtalsmodellen lät alla deltagare/pedagoger komma till tals under forumet. Jag inledde samtalet med att pedagogerna fick reflektera individuellt kring rubriken. Efter reflektionen gavs sedan pedagogerna i tur och ordning möjlighet att uttrycka sin reflektion kring den aktuella rubriken i förhållande till innehållet i utvecklingsplanen. Efter att varje enskild pedagog lyft sina reflektioner kring rubriken gick vi en runda med förståelsefördjupande frågor för att kunna utmana varandras perspektiv och lärdomar. Förståelsefördjupande frågor är öppna frågor som ofta börjar med vad, hur, när, vilka eller på vilket sätt för att inte kunna besvaras enkelt med ett ja eller ett nej.

I samtalet mellan pedagogerna lyfts att barnens processer synliggörs i läroplanen, var barngruppen är i sin process, vart de ska och hur pedagogerna ska arbeta vidare. Utvecklingsplanen stöttar även pedagogerna att hålla fokus på förskolans mål. En av pedagogerna beskriver arbetet som *“Det är hur vi uttrycker*

vad vi lyssnar in, och hur vi tänker följa framåt och koppla uppföljningen.” En av pedagogerna lyfter att hen synliggör undervisningen i utvecklingsplanen. Vikten att skriva tydligt lyfts fram tillsammans med vilka ordval som används för att alla ska kunna läsa och förstå. Under samtalet lyfts även tankar som *“vi har det i huvudet men prioriterar inte alltid att få det på pränt”*. En av pedagogerna lyfter vikten av att koppla tillbaka till sitt varför (syftet).

Jag avslutade samtalet med en sammanfattning av vad som kommit fram under forumet.

UTFALL

I samtalet med pedagogerna lyfte de på vilket sätt som de upplevde att undervisningen synliggjordes i utvecklingsplanen. Analysen av dokumentationen från samtalet visar uppfattningar hos pedagogerna att undervisningen synliggörs när pedagogerna beskriver de processer som pågår i barngruppen. En av pedagogerna beskrev i samtalet att det är när de (pedagogerna) sätter ord på vad de lyssnat in, hur de tänker följa processen framåt och hur de sedan följer upp som blir avgörande för att kunna synliggöra den undervisning som pågår. Samtidigt poängteras vikten av att knyta tillbaka till sitt varför (syftet). Analysen synliggör även pedagogernas dokumentation som ett viktigt stöd för arbetet med utvecklingsplanen. Där framträder speciellt ordval samt att hela arbetslaget ska kunna ta del

av reflektionen. En av pedagogerna lyfter fram dokumentationen som grundar sig i utvecklingsplanen men som synliggör ett annat perspektiv än den dokumentation som postas digitalt till vårdnadshavare. Skillnaden mellan de olika dokumentationerna är att utvecklingsplanen är pedagogernas arbetsverktyg

medan den digitala dokumentationen som postas till vårdnadshavare är information om arbetet utifrån de prioriterade målen. En av pedagogerna lyfter vikten att hålla sig till grundstrukturen och agendan som pedagogerna har under den gemensamma reflektionen.

REFLEKTION 1

UNDERLAGET FRÅN DEN första aktionen bildade ett nuläge kring var vi befann oss i förhållande till hur undervisningen synliggjordes i utvecklingsplanen. Efter den första aktionen behövde jag landa i innehållet av pedagogernas reflektion till rubriken: *på vilket sätt synliggörs undervisningen* i förhållande till det som jag uppfattade när jag läste avdelningarnas utvecklingsplaner. I utvecklingsplanerna var skrivandet på ytan och fokus låg på aktiviteten och gick inte ner i en djupare analys av barnens lärande eller ett förändrade kunnande. Ett exempel ur en utvecklingsplan: *”Vi har tagit vidare spindeltemat in och barnen har börjat att skapa spindelnät med hjälp av garntrådar”*. Denna mening skapade intressanta frågeställningar men lyftes sedan inte upp då pedagogerna inte gick tillbaka till dem utan började om på nytt igen veckan efter och texterna tenderade att bli enskilda händelser som inte hängde ihop. Min upplevelse var att utvecklingsplanen skrevs i ett dagboksformat utifrån görandet i barngruppen.

För mig blev det tydligt under aktion 1 att pedagogerna själva upplevde att barnens processer synliggjordes i utvecklingsplanen. Barngruppens processer var i själva verket det som jag som ledare saknade. Våra bilder stämde inte överens. Ett par dagar senare kommenterade en av pedagogerna som läst en annan grupps utvecklingsplan och jag förstod då att hen gjorde samma koppling som jag. *”Det är tydligt att gruppen har skrivit fram ett görande.” Pedagogerna ser ett lärande men som läsare ser man inte vad barnen har tillägnat sig. Pedagogerna uttrycker att barnen har lärt sig, men vad? Just nu fungerar rummet... men vad är det som fungerar bra?”*. Kommentaren gjorde att jag började fundera på hur jag skulle kunna synliggöra att jag saknade barnens processer i utvecklingsplanerna men som pedagogerna upplevde fanns i dem. Det var först när jag lade förskolans prioriterade mål *”Undervisningen på förskolan ska utgå från barnens intressen och*

lärprocesserna ska synliggöras i gruppens utvecklingsplan” som rubrik till veckoreflektionen i utvecklingsplanen som det blev tydligt för mig vad som saknades i pedagogernas skrivande. I utvecklingsplanen synliggjordes varken barnens intressen eller deras lärprocesser. Det som synliggjordes var aktiviteterna som pedagogerna erbjöd barnen.

När jag fått klart för mig vad som saknades kunde jag börja planera nästa aktion som blev i form av en workshop. Alla avdelningar fick skriva ut två sammanhängande veckor ur sin utvecklingsplan och ta med till kommande utvecklingsdag. Innehållet i den utskrivna reflektionen fick pedagogerna reflektera kring utifrån tre reflektionsfrågor som utgick från förskolans prioriterade mål: *”Undervisningen på förskolan ska utgå från barnens intressen och lärprocesserna ska synliggöras i gruppens utvecklingsplan”*.

- ★ Vad är i fokus i er veckoreflektion?
- ★ Synliggörs barnens intressen och lärprocesser i veckoreflektionen?
- ★ Synliggörs barnens förändrade kunnande i veckoreflektionen?

Pedagogerna fick även i uppgift att byta veckoreflektion med ett annat arbetslag och fick då ge två stjärnor och en önskan till det arbetslag/paret vars veckoreflektion de tagit del av. Två stjärnor och en önskan (two stars and a wish) är en metod att ge återkoppling på arbete där man ger återkoppling på två positiva delar i utvecklingsplanen och en önskan på något som kan bli bättre i utvecklingsplanen. Jag valde återkopplingsmetoden två stjärnor och en önskan för att hålla fokus på det positiva och samtidigt uppmuntra dem att ge varandra konstruktiv kritik.

AKTION 2

HANDLING

I den andra aktionen deltog båda förskolornas pedagoger i workshopen under utvecklingsdagen. Utifrån förskolans prioriterade mål och de underliggande frågorna analyserade pedagogerna först sina egna veckoreflektioner därefter bytte de underlag med ett annat arbetslag. I denna aktion var min roll att starta samtal och lyssna in vad som sades i de olika grupperna. De gjorde nu en ny analys utifrån frågeställningarna:

- ★ Vad är i fokus i er veckoreflektion?
- ★ Synliggörs barnens intressen och läroprocesser i veckoreflektionen?
- ★ Synliggörs barnens förändrade kunnande i veckoreflektionen?

Pedagogerna fick också ge respons på varandras veckoreflektioner utifrån metoden två stjärnor och en önskan.

Workshopen avslutades med en gemensam diskussion där jag var samtalsledare. Diskussionen som grundade sig i samtalsmodellen EPA (enskilt, par, alla) utifrån frågeställningarna:

- ★ Vad är det första som kommer upp efter att vi läst någon annan grupps reflektion?
- ★ Var det tydligt vilka läroprocesser och förändrat kunnande som sker i barngruppen?

I samband med denna aktion tittade vi även på ett par saxade uttryck från de olika gruppernas utvecklingsplaner.

UTFALL

Ganska omgående under pedagogernas analys av den egna veckoreflektionen skiftar deras fokus från vad de trodde innehållet i utvecklingsplanen var till vad de faktiskt såg när de analyserade den med hjälp av frågeställningarna. Pedagogerna uttrycker att fokus i utvecklingsplanen inte ligger på barngruppens processer som de tidigare trodde utan på aktiviteten. Pedagogerna säger att workshopen varit nyttig för dem för att få syn på texten de skrivit och hur den tolkas av någon annan. *“Vi skriver så att vi förstår själva”* är en kommentar som nämns i flera arbetslag. Det blev tydligt för pedagogerna att görandet är i fokus i vec-

koreflektionen och inte barnens processer när målet fanns med som en rubrik. En pedagog uttrycker *“det är mer beskrivande, vad barnen fått göra”*.

Pedagogerna upptäcker snart att de inte kan läsa ut barnens intressen eller läroprocesser i varken sitt eget eller kollegornas skrivande. En av grupperna uttrycker *“så här har vi inte tänkt när vi skrivit i vår utvecklingsplan tidigare”*. Texten som skrivs i utvecklingsplanen upplevs som generell av kollegorna och inte särskilt målande skriven. Pedagogerna uttrycker att det som de tror att de skriver inte blir lika självklart när man får läsa någon annans text. De upplever inget tydligt sammanhang och de upptäcker att de (pedagogerna) skriver i utvecklingsplanen på olika sätt. Pedagogerna önskade att deras kollegor hade skrivit lite mer, *“jag vill veta mer, vad hände sen”*. De uttrycker att det är givande att få ta del av varandras arbete. Något som också framkommer är hur mycket övrig information som tolkas in av sådant vi hör en annan grupp pratar om i samtal i vardagen men som inte står nedskrivet i utvecklingsplanen. En gemensam insikt var att pedagogerna i stort beskriver aktiviteten eller ett görande och att de inte kunde läsa ut ett förändrat kunnande hos barnen. Hur mycket förändrat kunnande kan man läsa ut på två veckor var en aspekt som lyftes. Flera grupper upplevde att det reflekteras mycket i arbetslaget men att det inte kom ner skriftligt. Samtidigt som de upplevde att de behövde begränsa sitt skrivande och frågor lyftes *“för vems skull dokumenterar vi – är det inte för vår egen skull?”*

Det blir också tydligt att i arbetet med förskolans yngsta barn finns ett större tolkningsföreträde från pedagogerna än hos de som arbetar med de äldre barnen som kan uttrycka sig språkligt på ett annat sätt.

När vi utvärderade workshopen uttrycktes hur nyttigt det var att läsa varandras utvecklingsplaner med ett gemensamt fokus. En av pedagogerna uttryckte att stunden hade varit både givande och intressant samt att hen ville arbeta mer på detta sätt.

REFLEKTION 2

EFTER WORKSHOPEN KÄNDES mitt arbete med utvecklingsplanen både roligt och lustfyllt. Jag fick respons på att även pedagogerna började se vad jag såg vilket ökade min motivation. Det saknades ett fokus på barnen och deras intressen och framför allt på ett förändrat kunnande och arbetet behövde fördjupas.

Då flera av pedagogerna uttryckte att de skulle vilja arbeta mer på detta sätt började jag fundera kring hur jag skulle kunna arbeta vidare så att detta inte skulle bli en separat händelse utan skulle leda till ett förändrat arbetssätt framöver. Då aktionen upplevdes både positiv och något som pedagogerna ville ha mer av valde jag att hålla fast vid worksho-

pen fast nu med förskollärarna under förskolans förskolläraryorum. Under forumet fick en förskollärare representera sin avdelning och vara i centrum med sin utvecklingsplan. Då pedagogerna under aktion 2 upplevde att två veckor var kort tid för att utläsa ett förändrat kunnande valde jag nu att arbeta utifrån en månads sammanhängande veckoreflektioner som vi analyserade tillsammans. Frågeställningarna från tidigare workshop var kvar. Jag valde att använda mig av samtalsmodellen lärande samtal som grund för våra samtal för att ha en struktur att hålla mig till och där jag ledde samtalen.

AKTION 3

HANDLING

Utifrån önskemålen i aktion 2 fortsatte vi med analys av veckoreflektioner i den tredje aktionen. Efter att ha arbetat med alla förskolans pedagoger i aktion 2 valde jag att gå tillbaka till förskolläraryorumet i aktion 3. Denna aktion har följts under ett par veckor/forum där en förskollärare har fått stå i centrum under ett forum och kollegorna har fått läsa en sammanhängande månad av veckoreflektioner. Under forumet har pedagogerna fått samma frågeställningar som under aktion 2 men vid dessa tillfällen har vi gått mer på djupet i våra reflektioner kring en grupps utvecklingsplan.

- ★ Vad är i fokus i veckoreflektionen?
- ★ Synliggörs barnens intressen och läroprocesser i veckoreflektionen?
- ★ Synliggörs barnens förändrade kunnande i veckoreflektionen?

Kollegorna har fortsatt att ge varandra två stjärnor och en önskan till förskolläraren som varit i fokus för samtalet. Under samtalet agerade jag som samtalsledare.

UTFALL

Samtalen mellan pedagogerna i forumet blev tidigt prestigelösa och de började ganska omgående att utmana varandra med förståelsefördjupande frågor. Ett exempel från en utvecklingsplan under vart ska vi? *“vi ska lägga fokus på att lyssna efter barnens tankar och reflektion för att fånga upp dessa och gå vidare”* men under hur gör vi? var det tomt och då blev den naturliga frågan från kollegorna *“på vilket sätt ska ni lyssna efter barnens tankar? Det kommer inte fram tydligt i er utvecklingsplan”*. Ett annat exempel är *“Resultatet kommer fram men syns det ett förändrat kunnande i barngruppen?”*. I det andra forumet lyfts *“vad är det som händer vecka 47 och vecka 48? Det blir ett mycket tydligare fokus under de veckorna än innan”*. Svaret från kollegan var *“det var efter att vi tittade på er utvecklingsplan, du inspirerade mig i mitt skrivande”*.

I en utvärdering efter ett av forumen lyfts *“jag ser mitt arbete med andra ögon när någon annan läser och ger respons på min text”*.

REFLEKTION 3

REDAN UNDER DET första forumet upplevde jag att pedagogen som stod i fokus upplevde samtalet uppflyttande även om det var lite nervöst över att stå i centrum. En av pedagogerna uttryckte *“tidigare har vi skrivit för oss själva”*. Det första samtalet kände jag var lite *“trövande”* då jag på workshoppen inte ledde samtalet i de olika grupperna. Vid detta tillfälle arbetade vi mer strukturerat utifrån samtalsmodellen lärande samtal. Samtalsmodellen ledde till att vi hade ett mer strukturerat samtal, där alla i gruppen fick komma till tals. Som samtalsledare såg jag till att hålla fokus i samtalet.

Efter det första forumet var min upplevelse att pedagogerna fastnade i att ge varandra tips och att vi behövde bli bättre på att ställa nyfikna frågor till varandra. Under det andra forumet gjorde jag ingen förändring i strukturen, däremot var jag mer lyhörd för att ställa frågor och utmana pedagogerna med att ställa frågor i samtalet. Jag uppmärksammade att jag som ledare behöver bli bättre på att ställa utmanande frågor och tog med mig ett par som stöd till kommande forum. Exempel på frågor som jag valde ut var:

- ★ Hur kommer det sig att...
- ★ Kan du utveckla...

I det andra forumet kom vi gemensamt fram till att pedagogerna är bra på reflektionen men lämnar ofta planeringen framåt – vart vi ska och hur vi gör, tomt. Pedagogerna uttryckte i samtalet hur spännande det är att läsa varandras reflektioner och att de vill ha lite mera innehåll i dem. Deras tankar kring detta var *“vi bär med oss mycket i tanken och det är inte alltid som den kommer ner i skrift”*. *“När den kommer ner i skrift är den lättare att gå tillbaka till”*. Pedagogerna vågade uttrycka för varandra när de inte tyckte lika eller i termer som jag har kanske inte förstått det här rätt om det var något som de undrade över.

Forumet och workshoppen har upplevts som meningsfulla där pedagogerna tillsammans har utvecklats i sitt skrivande. Detta är något som de återkommande har uttryckt.

Min upplevelse är att de ledarhandlingarna som har stöttat mig i pedagogernas utvecklingsprocesser med fokus på undervisningsutveckling är lyssna, planera, tydlig samtalsstruktur men framför allt ställa mig frågan *“vad kan jag göra för att synliggöra/möjliggöra etc...”*. Genom att i första aktionen lyssna in och skapa mig ett nuläge över var vi befann oss kunde jag planera arbetet

framåt utifrån där pedagogerna befann sig. Frågeställningarna som vi haft som grund under både workshop och forum har hjälpt oss att rikta blicken mot det som skulle vara i fokus, undervisningen, barnens processer och ett förändrat kunnande. Genom att leda samtalen har jag sett till att vi hållit fokus, att alla kommit till tals och att pedagogerna utmanat varandra i samtalet.

Under flera tillfällen har pedagogerna lyft vikten av att hålla sig till grundstrukturen under deras gemensamma reflektionsstund, en dagordning då det är lätt att samtalen glider väg till annat. Det kan jag känna igen men då vi i våra forum haft en tydlig samtalsstruktur och frågeställningar som vi utgått från så har inte samtalet glidit i väg och annat har diskuterats.

Sammanfattade resultat kopplat till frågeställningen: Vilka ledarhandlingar verkar stötta pedagogers utvecklingsprocesser med fokus på undervisningsutveckling?

- ★ Lyssna in var pedagogerna befunnit sig.
- ★ Planera och ta fram frågeställningar, återkopplingsmetoder utifrån nuläget.
- ★ Tydlig samtalsstruktur, leda samtalen och hålla fokus.
- ★ Ställa mig frågan *“vad kan jag göra för att synliggöra/möjliggöra etc.”*

Resultaten visar en förflyttning inom det systematiska kvalitetsarbetet på förskolan där pedagogerna gått från att ha aktiviteten i fokus i sina utvecklingsplaner till ett fokus på barngruppens processer och förändrade kunnande. Ledarhandlingar som har stimulerat förflyttningen är samtalsstrukturen som vi haft som grund i workshops och samtal. Samtalsstrukturen har bidragit till att pedagogerna idag reflekterar över barnens processer och förändrat kunnande. Resultatet visar även att förskolläraryrket har blivit ett forum där pedagogerna kan sprida goda exempel, diskutera undervisning, dela erfarenheter med varandra och sätta ord på sina processer.

Den främsta ledarhandlingen har varit att lägga gruppernas utvecklingsplaner på bordet och gemensamt analysera och synliggöra undervisningen som skett i barngrupperna på förskolan. Det har varit pedagogernas egna reflektioner av undervisningen som varit i fokus under forumet där pedagogerna fått ta del av varandras kunskaper och erfarenheter och fått möjlighet att utvecklas kollegialt genom att ta del av nya perspektiv och lärdomar genom workshop och samtal som metod.

DISKUSSION

TIDIGARE ÅR HAR vi haft en gemensam uppstartsdag där vi pratat om förskolans systematiska kvalitetsarbete och utvecklingsplan. Uppstartsdagen har genomförts med en Power Point som jag presenterat och utvecklat från år till år då jag känt att jag inte nått fram till pedagogerna. Vi hade inte en samsyn över var fokus i utvecklingsplanen skulle vara. Genom att möta pedagogerna och utvecklingsplanen under lärande samtal med fokus på förskolans prioriterade mål har vi nått ett annat resultat. Detta stödjer Liljenberg (2021) genom att belysa att om rektor i högre grad blir medveten om medarbetarens behov och anpassar sitt ledarskap efter verksamheten. Resultaten visar att pedagogerna gjort en förflyttning inom det systematiska kvalitetsarbetet där de gått från att ha aktiviteten i fokus i sina utvecklingsplaner till ett större fokus på barnens processer och förändrade kunnande i barngruppen. *Fokus har flyttats från vad pedagogerna gör till vad barnen upplever och lär sig* Nylund (2010) s. 95. Detta kan liknas vid Liljenbergs tankar (2021) kring att fokus på rektors pedagogiska ledarskap behöver riktas till barnens utveckling och lärande. Under arbetets gång har jag fått sätta ord på mina inre processer vilket har bidragit till att jag kunnat se en förändring både i mitt eget och i pedagogernas arbete. Resultaten visar att mina valda ledarhandlingar även har bidragit till att pedagogerna fått sätta ord på sina processer och att deras lärande har synliggjorts. Vikten av att sätta ord på och synliggöra sina processer bekräftas av Nylund (2010) som beskriver att vi lär av varandra i de pedagogiska diskussionerna då vi formulerar vårt arbete och lyssnar in andras sätt att uttrycka sig och att det kan bli ett gemensamt sätt för förskolan att uttrycka sig på.

Aktionsforskning som metod har bidragit till att det kollegiala lärandet med undervisnings utveckling tagit fart på förskolan. Resultatet visar ledarhandlingar som har bidragit till att förskolläraryrket har blivit ett forum där pedagogerna kan sprida goda exempel, diskutera undervisning och dela erfarenheter med

varandra med undervisning i fokus. Pedagogerna har vid flera tillfällen lyft forumen som meningsfulla och de vill att resten av kollegorna ska få ta del av ett liknande innehåll. Nylund (2010) visar på att när vi ser ett resultat ökar engagemanget i arbetet. Lpfö (2018) lyfter under rektors ansvar att pedagogerna kontinuerligt ska ges möjlighet att dela med sig och lära av varandra för att utveckla undervisningen.

Jag vill leda forumen på förskolan själv och vara så nära verksamheten som jag kan. Detta kan liknas vid Skolinspektionen (2016) som visar på vikten av att rektor är insatt i förskolans pedagogiska arbete samt att föra diskussioner med pedagogerna kring verksamheten de leder. Detta styrker Wallin (2021) genom att rektor har en inblick i verksamheten kan man ge förutsättningar för utveckling. Wallin beskriver också balansen mellan tillit och uppmuntran i att utmana sina föreställningar.

Efter samtalet i den första aktionen blev det inget förändrat arbetssätt hos pedagogerna, det var först när målet sattes i relation till utvecklingsplanen som det blev tydligt för pedagogerna vad jag såg. För vissa pedagoger var detta en aha-upplevelse att titta på sin utvecklingsplan ur ett annat perspektiv, för andra har det inte varit en självklarhet att granska sitt skrivande. Den första aktionen blev en kartläggning för mig där jag kunde planera mitt fortsatta arbete. Katz och Ain Dack (2017) menar att vi behöver förstå problemet och ha ett tydligt fokus för det kollegiala lärandet och det är min upplevelse att vi fick till under workshoppen.

Under både den första och andra aktionen lyfter pedagogerna att reflektionen stannar i huvudet men det att det inte kommer på pränt. Det kom också ett par kommentarer kring att *”vi skriver för vår egen skull, vi vet ju vilket lärande som sker”*. Hirsh och Olin (2022) visar på att dokumentation kan användas som stöd för minnet. Även Lenz Taguchi (2005) beskriver i sin bok *Varför pedagogisk dokumentation?* att det finns en risk att man inte kommer ihåg vilka val

man gjorde när dokumentationen inte skrivs ner och stannar i en reflektion mellan pedagogerna. Sheridan och Williams (2018) belyser att beprövad erfarenhet skapas då erfarenheter och kunskaper systematiskt dokumenteras. Detta är något som jag kan koppla till den grupp pedagoger som arbetat närmast mig under FoU-programmet. Pedagogerna beskriver under ett samtal hur de har utvecklats i sin yrkesroll under Fou-programmet. De anser att de blivit bättre på självreflektion och att skriftligt nedteckna den för att de ska kunna gå tillbaka till reflektionen och ta nästa steg framåt. Detta är en direkt effekt av att de dokumenterat sitt arbete fått titta på sig själva och det de gör i sin undervisning under FoU-programmet. En annan sak som lyfts som gynnsam är en egen stund för reflektion i anslutning till aktionen. Prioriteras inte reflektionen direkt är det lätt att det går en tid och då kan minnet svika.

Jag märker också i mina uppföljningar av pedagogernas utvecklingsplaner att de nu går djupare ner i sina reflektioner än tidigare: *”vi ser att de (barnen) har utvecklats i sitt arbetssätt när de tar foton. De använder fokuseringen på ägget (mikroskop) och bilderna blir tydligare än vad de var tidigare.”* Tidigare stannade pedagogerna i sitt skrivande efter den första meningen *”vi ser att de (barnen) har utvecklats i sitt arbetssätt när de tar foton.”* men den andra meningen ger det där lilla extra som läsare för att förstå vad det är som barnen utforskar *“de använder fokuseringen på ägget (mikroskop) och bilderna blir tydligare än vad de var tidigare”*.

En gynnande faktor som kommit fram under aktionerna är samtalsstrukturen. Under både workshops och samtal har vi haft en tydlig samtalsstruktur. Det är något som pedagogerna lyft som positivt i sina utvärderingar av forumet, dels att formen under work-

shops har varit utvecklande, dels för att pedagogerna har fått ta del av varandras texter och arbetet som sker i de andra barngrupperna samt att pedagogerna upplever att de idag går djupare in i reflektionen i utvecklingsplanen och reflekterar över barns förändrade kunskande på ett annat sätt än tidigare. I samtalen har vi också gått från att vara mer bekräftande till att nu börja utmana varandra kollegialt. Hish och Olin (2022) visar på att om det finns en tillit mellan kollegorna vågar man visa sin undervisning och eventuella misslyckanden för att kunna lära och utvecklas tillsammans.

Resultatet i denna utvecklingsartikel är en liten del av det arbete som genomförts under vår medverkan av FOU-programmet *Fokus Undervisning* och arbetet är bara påbörjat. Vi har ännu inte nått målet och helt lämnat görandet för lärandet. Skolinspektionen (2018) visar att utbildningen i förskolan inte är tillräckligt målstyrd och min upplevelse är att vi är för bra på att följa barnens intressen i förskolan och behöver koppla samman det med målarbetet. Vi behöver se helheten på ett annat sätt än vi gjort tidigare och skapa mål utifrån barngruppens behov för att sedan använda barnens intressen som en drivkraft för att nå målet. Först då kan vi skapa en röd tråd i det systematiska kvalitetsarbetet om vi tydligt avgränsar det. Jag vill fortsätta följa våra forum och ha utvecklingsplanen i fokus men nu fokuset på ett mål som är skapat utifrån barngruppens behov och hur undervisningen i arbetslaget möter upp detta. Jag kan se att vi fortsatt behöver diskutera och få en samsyn kring olika begrepp som exempelvis mål och vad de innebär för oss på vår förskola.

REFERENSLISTA

- ★ Hirsh, Å & Olin, A (red.) (2021). *Skolutveckling i teori och praktik*. Första upplagan Malmö: Gleerups
- ★ Liljenberg, M (2021). *Förändringar i rektorers pedagogiska ledarskap efter tre års gemensam kompetensutveckling [Elektronisk resurs]*. Institutionen för lärarutbildning, Högskolan Dalarna. Tillgänglig på Internet: <http://dx.doi.org/10.58714/ul.v15i3.11284> (Hämtad 20240322)
- ★ Lenz Taguchi, H (2005). *Varför pedagogisk dokumentation? om barnsyn, kunskapssyn och ett förändrat förhållningssätt till förskolans arbete*. Stockholm: HLS förlag
- ★ Nylund, M (2010). *Aktionsforskning i förskolan – trots att schemat är fullt*. Stockholm: Lärarförbundets förlag
- ★ Sheridan, S & Williams, P (red.) (2018). *Undervisning i förskolan – en kunskapsöversikt [Elektronisk resurs]*. Stockholm: Skolverket Tillgänglig på internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3932> (Hämtad 20240322)
- ★ Skolinspektionen (2016) *Förskolechefens ledning [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Granskningsrapport/Kvalitetsgranskning/forskolechefens-ledning/> (Hämtad 20240322)
- ★ Skolinspektionen (2018) *Förskolans kvalitet och måluppfyllelse [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig på internet: <http://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Rapport-till-regeringen/Redovisning-av-regeringsuppdrag/forskolans-kvalitet-och-maluppfyllelse2/> (Hämtad 240322)
- ★ Skolverket 2015. *Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan – pedagogisk dokumentation. [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig på internet: Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan (skolverket.se) (Hämtad 20240324)
- ★ Skolverket 2018. *Läroplan för förskolan Lpfö 18 [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig på internet: <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d5aa/1553968116077/pdf4001.pdf> (Hämtad 20240322)
- ★ Wallin, E (2021) *Tänka om tänka nytt, vad blir viktigt på riktigt?: En vetenskaplig essä om utvecklingsarbete i förskolan [Elektronisk resurs]*. Centrum för praktisk kunskap, Södertörns högskola. Tillgänglig på internet: FULLTEXT01.pdf (diva-portal.org)

SKOLPORTEN